

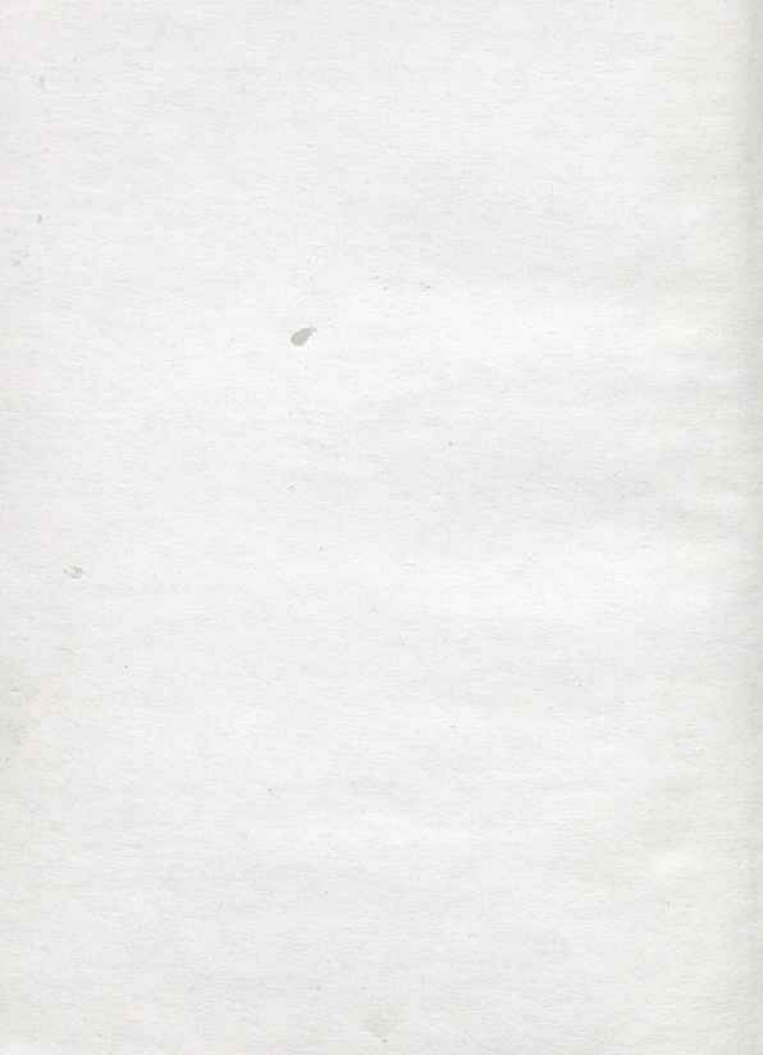
БА 64636

Вольны А.

Чорнакудрая
— РАДАЎЦЬ

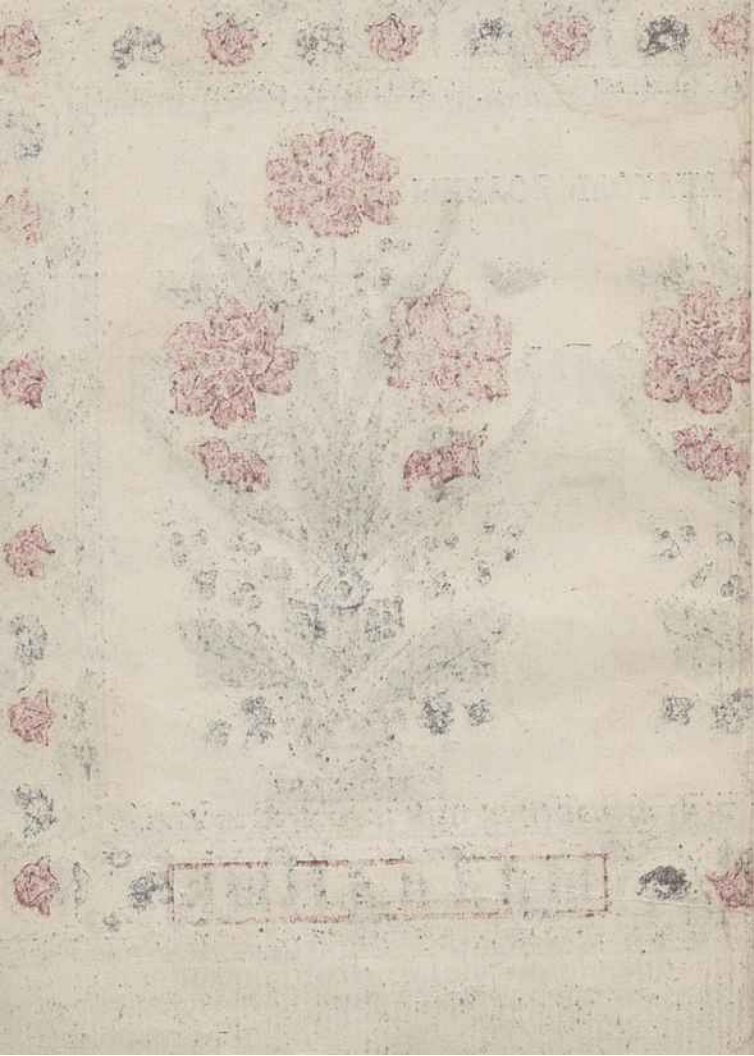

Бр. 64636

АНАТОЛЬ ВОЛЬНЫ

ЧОРНАКУДРАЯ
РАДАСЦЬ

МЯЛЯНЬКА

БА 646368р

АНАТОЛЬ ВОЛЬНЫ-

ЧОРНАКУДРАЯ РАДАСЬЦЬ

БА 64636 р

Вел. адзел
1924 г.

М. Мид
Пескі негі; вытоўка
Боі зьві залатых
пра гандлі іх нізот
У не знаеці нізота
Анос Вал

ВЫДАЊНЕ ЦБ „МАЛАДНЯК“
М Е Н С К—1925

1-я Дзяржаўная друкарня.

Заказ № 664.

У ліку 2.000 экз.

Галоўлітбел № 13749.

25.04.2009

КАСТУСЬ КАЛІНОЎСКІ

I

Я ведаю Беларусь, што паўстанцкай куляю
Сьвішча:

„Вольнай
Хачу
Быць!“

І другую Беларусь—бабулю,—
Беларусь—край лучын і журбы...
Эх, старая,

Старая бабуля!

Дай мінуўшчыну ўспомнім сталёвую:
Колькі ў сэрца асаджана куляў
У грудзі нашых чароўных палёў?
Цяжка, цяжка было пад няволяю
Аўсом нашым паклоны біць...

Гэй, ды што-ж?

Усё здолеем,

Будзем песняй мінуўшчыну біць.

Я ведаю Беларусь ды буйную,
Што ў паўстаньні хмялее ўсё болей,
І другую Беларусь—бабулю,
Пакуль рукі ня ўзьніме для боек.

II.

Была ночка

Галодная,

Зімняя,

Ваўкоў бегла болей і болей...

Ваўку, што ў гэтым краі снім,

Калі ён ўвесь напоены больлю?

Ой, баяліся й сівыя воўкі,

Іскрамётна лучынілі вокам

І кружыліся шэрыя бойка,

Каб і іх хто ня зьеў ненарокам...

І вось ў гэтыя дзікія ночы

Чуткі дзіўныя нехта прывёз,

Чуткі сэрца вясковае точаць:

Імі хмяляцца хмурыя вёскі...

Чуткі,

Чуткі:

— Прышоў вызваліцель.

Ён мужык, значыць, будзе удача,

Упарты,

Як бронзавы злітак.

Ён спасе Беларусь—

Ня іначай!

III

КАСТУСЬ КАЛІНОЎСКІ

Бедната!

Сьмялей шаг!

Ярчэй выглед!

Зернем буйным галовы раскінуць!
Беларусь—паном ня быдла,—
Альбо жыць, альбо ўсім загінуць...
Адзін раз на сьвет радзіца,
Адзін раз захмялець мятульгой,
Дык пойдзем-жа, пойдзем-жа біцца,
Хто з сякерай, хто з голай рукой.
Няхай ведаюць ўсе: беларусы
„У ката й мышку“ ня любяць гуляць
І свае галовы русыя
Не задарам будуць кідаць.
Бедната!

Сьмялей шаг!

Ярчэй выглед!

Зернем буйным галовы раскінуць!
Беларусь—паном ня быдла,—
Альбо жыць, альбо ўсім загінуць...

IV
СЕРАКОЎСКІ

— Стой!

Твае словы паўстаньнем палаюць,
Хто яшчэ ў гэту ноч так гаворыць?
Што за словы, што думкі ўздымаюць
І калышуць праменьнямі зор?
Мужыч'ё!
Вы ня верце прахвостам,—
Мы таксама аб волі вам дбаем,
Толькі гэта ня так ужо проста,
Толькі й шляхту усё ж паважаем...
Мы вам кажам ад імя жонду,
Жонду беллага—моц мае ён..
Ну, дык хто-ж там законы піша
І пужае на плоце варон?..

КАСТУСЬ КАЛІНОЎСКІ

— Ні слова!

Сказаў і досыць

Канарэйкамі песьні пець.

Сэрца торбаю помсту носіць,

І ня хочам мы болей цярпець.

Нам ня разам у гэтым змаганьні,—

Будзем разам мы хіба ў надгроб'і.

Дапаможа шляхта паўстанню

Так, як кашаль ліхой хваробе.

Бедната!

Сьмялей шаг!

Ярчэй выгляд!

Зернем буйным галовы раскінуць,

Беларусь—панам ня быдла,—

Альбо жыць, альбо ўсім загінуць!

VI

Ад Дняпра і да самай Віслы

Вецер,

Вецер

Гуляе

Са сьвістам,

Вецер

Са сьвістам

Гуляе.

Вецер хмурыць

Свае скроні,

Вецер круціцца

Па гонях...

Вецер! Родны мой вецер!

Паглядзі, што робіцца ў сьвеце,

Родный мой вецер!

Паглядзі:

Ўсе бары ў завірусе

— Рэволюцыю заварыць!..

І такія лапцюжныя, русыя

Пра

„Слабоду“

Хочуць гаварыць.

Слабода!..

Слабода!..

— Што трэба нам болей?

Ой, гэта слабода,

Як вецер у полі...

Ад Дняпра

І да самай Віслы

Вецер,
Вецер
Гуляе
Са сьвістам,

Вецер
Са сьвістам
Гуляе!

Беларусь маўчыць і церпіць,—
Песьняй плёскае ціха журбу,
А паўстане—да самай сьмерці
Беларусь не сагнуць у дугу...

VIІ

Ой, ці вольна жыць
Ці загінуць нам,—
Ой, працоўны люд,
Сьвітані з пляча!

Будзем песьняй біць
І нажом садзіць:
Альбо згінуць ўсім,
Альбо—ўсё здабыць!

Галавою стой,
Беларусь мая!
Гэй, ды з песьняй ў бой
Ой, сярмяжная!

А маскоўскі цар
Сьцэле мякка нам.
Беларусь мая,—
Ёй я ўсё аддам.

Беларусь за „ўсё“
Вельмі дзякуе...
Ці—
Слабодная!
Ці—
Ніякая!

VIII

МУРАЎЁЎ

Хто пасьмеў Расі ня верыць?
Хто паўстаў супроць Русі?
Ой, каго звар'яцеўшае сэрца
Так чырвона ў грудзёх брусніць?
Выдаць!
Выдаць мяцежных прахвостаў,
Што паўсталі на царскіх дварах.
Їх галовы пасыпяцца просам.
Звар'яцеўшая, шэрая рвань!
Я павешу мяцежную банду,
Банду дзікіх галодных сабак.
Я зраблю ім крываваю ванну,
Што пасьмелі Расію скубаць.
Загарэліся вы валежнікам;
Хай-жа вас цяпер пацкуюць...
Злавіць трыццаць любых начлежнікаў
І павесіць на першым суку!

IX

Восень пырскае срэбнымі ніткамі;
 У вочах

Восені

Вокрыкі

Водгульля.

Пад шэрымі сьвіткамі

Трыццаць дрэў—

Згорблена!..

Вёскі,

Вёскі!

Лапцюжныя прэры!

Зацьвілі вы ў зімовую плынь.

Пад пятлёю Расійскай Імпэрыі

Расьцьвітае толькі палын.

Абарвалася песьня амаль што,

Напаіўшы ўсе словы крывёй!

Ой, закінуў намылены „гальштук“

Па-над вёскамі—Мураўёў.

X

КАСТУСЬ КАЛІНОЎСКІ

Можа хто баіцца кулі
 Ды ад жару хаваецца ў цень?
 А мы сьпіны даволі гнулі
 І ўсё чулі „двадзесьце пеньць!“
 Хто пачуў толькі гэтыя словы,
 Той шануе мужычую волю.
 Нам ня шкода свае галовы
 Параскідаць, як зерні, па полі.
 Многа было, ды мала засталася:
 Не разьбіць нам сягонья паноў.
 Столькі зерняў ня маюць калосьсі
 Колькі выбіта нашых галоў.
 Мы ня ведаем заўтра—устаць ці нам,
 Не знасіць нам буяных галоў.
 — Хай-жа ўспомніць на прызьбе нас спадчына
 Жменькай

Простых

Вясковых слоў.

Будуць помніць, хто голавы зьвесіў;
 Ёх успомняць сардэчнаю ласкаю.
 Мы—апошнія з першых буравесьнікаў,
 Мы апошнія з першых ластавак.

ПАЎСТАНЦЫ

Эх, Кастусь,
 Наш таварыш буяны!
 Ё гэты сіні асеньні вечар

Паглядзі:
 Зарасло ўсё бур'янам

Па шляху да нашага веча.

Паглядзі:
 Вунь дзьве зоркі скаціліся,

Воран карканьнем сьціхнуць радзіць,

Нават коні табунамі зьбіліся...

Ой, ды нехта паўстаньню здрадзіць.

Мы з табою, вядома, да сьмерці.

З нас ня просіць ніхто:

Пажыць-бы...

Снапоў меней па торпах, павер ты,

Чым на хвоях галоў мужычых.

XII

Плакалі белыя топалі
Жоўтымі лісьцямі;
Будзе зданьне...

Коньмі маланкі топалі
Ў чорна-бурым убраньні.

Абрываюцца песьні і словы—
Петлі,

Петлі

Рэжуць галовы;

Яны падаюць,—

Дзе іх падзеці?

Гэта Беларусі лепшыя дзеці...

Бедныя!

Бедныя

Вёскі!..

XIII

КАСТУСЬ КАЛІНОЎСКІ

Селяніну вісець лепей з намі,
Чым да пана з паклонам хадзіць.
Вісець лепей разам з снапамі,
Чым на пана снапы вазіць.
Катаваць мужыкоў,—вось адказ іх.
Паляць сэрцы прагорклыя словы.
Толькі гэты панскі указ
Для беларуса—ня новы!

XIV

Я над песьнямі сваімі лятуценіў,
Лятуценіў, зажурыўся не да рэчы.
Ой, чаго-ж так страшна ляглі цені:
Атруцілі сэрца нечым.

Павялі па сумнай Беларусі,
Павялі з Лукішак ў час сьвітання.
Мы і сягонья помнім словы,
Што апошнімі сказаў Кастусь:

„Браткі мае, беларусы,
Ад шыбельніцы маскоўскай
Шлю вам сваё—

Прывітаньне!“

І скрозь шэрань нашых вёсак
Нібы чую плач вайсковых труб,
Вочы шэрыя, упартую чупрыну
І пад лапамі зьбялеўшай ад бяды асіны—

Сіні

Труп

Нібы бачу я; глядзіць ён шэрым вокам
На другую частку паднявольнай Беларусі,
Мужыкоў склікае ён навокал
І, як некалі, гаворыць ім Кастусь:
— Бедната!

Сьмялей шаг!

Ярчэй выгляд!

Зернем буйным галовы раскінуць!
Беларусь, паном ня быдла,—
Альбо жыць, альбо ўсім загінуць!

МІКОЛКА

Хіба-ж

гэта

калі

забудзецца?

Хіба-ж зарасьце

бур'янам

шлях там,

Дзе разнузданай

польскай

блудніцай,

Мужыка

катавала

шляхта?..

Эх, Міколка, з Гародзенскіх гоняў.

Адгрымеў час гарматаў... прашоў...

Гэткіх дзён буравая пагоня

Калі пранясецца ізноў?

Мы сустрэлісь на простых законах,

Комсамольцы дваццатага году

Ў штурмавых бальшавіцкіх колёнах

Першай роты, трэцяга ўзводу.

Мы сустрэлісь ў вясковай аколiцы

Разам нават ў разведку ішлі.

Ты і я—мы былі комсамольцы,

З беларусаў абодва былі.

Ну і вось падружыліся раптам.
Дружбу гэту сапраўды да сьмерці
У цапі паабветрылі разам,
Закалілі ў агнёвай праверцы.

Помню вечар з цудовымі цэнямі,
Паразьбітую пан вабіў раць.
Вёрстаў трыццаць зрабілі за дзень,
З боем вёску прышлося забіраць.

У той вечар замоўклі гарматы,
Сінім шлемам адзелась зямля...
Мы пашлі у вясковыя хаты
Ціха глянуць на золак жыцьця.

А у вёсцы зьвінела жалейка,
Нібы й цэп за сялом не лягла...
Ды чамусьці журба-ліхадзейка
Кучарава у сэрца цякла.

Эх, Міколка, бо мы з дыму бурья
З смуткам, смуткам разам блукалі.
Нашы вёскі і хаты панурыя
Вызваленьня з надрываю чакалі.

— Эх, ратуйма той край, што з суглінкамі,—
Беларусь, край стрыножных палёў!—
Ты сказаў, і, здаецца, сьлязінкамі
Журба зьбегла з тваіх вачоў.

Але можа мне гэта здалося...
Ну, вядома, бываюць выпадкі,
Бо такі быў хмялёвы вечар,
І так шчыра лучынілі хаткі.

Тр-р-ры-во-га!—

Раптам ўзравелі гарматы...

Тр-р-ры-во-га!!!

Сэрцам забіў кулямёт.

Дзесьці зарою „ур-ра-а!“ занялося

І камандаваў ўзводны:

—Ўпярод!

Міколка родны з родных гоняў

Рвануўся першым наступаць,—

Байцом у шлеме з гарачым сэрцам

Ва ўдзілах сэрца ня стрымаць.

Міколка з першых—першым біўся:

Далёка з-заду цэп пакінуў.

Ў цапі пранеслась:—Бач, сказіўся,

Хлапец зарваўся—знача, згінуў.

Не зразумець было й сабрацьцям,

Пашто адзін ён ўперад лезе.

Эх, каб паведаў, каб сказаў ім,

Што Беларусь хлапец угледзіў.

Як бой замоўк, дык на праверцы...

Сярод другіх—Міколка паў:

Баец у шлеме з гарачым сэрцам

Ва ўдзілах сэрца ня стрымаў.

Схілі-ж штандары, раць комунаў,

Ён Беларусі—ня угледзіў!

Ня чуў ён мёртвы ўвесь той глум,

Што пан чыніў над ім з пабедай...

Хіба-ж

гэта

калі

забудзецца?

Хіба-ж зарасьце

бур'янам

шлях там,

Дзе разнузданай

польскай

блудніцай

Мужыка

катавала

шляхта?

Андрэю Александровічу

МНЕ І ТУТ БЕЗ БЕЛАРУСІ ЦЕСНА

(Думкі на Каўказе).

Вецер
віўся,
сьмяяўся,
кружыў...

Вецер
травы да долу
хіліў...

Ой, зялёныя скроні расьлін
Ў перламутры граніту завіў.
такія
сьмяшныя сьляды

Лунных лап па уцёсах ляглі,
Фосфарыстыя ўхмылкі луны—
Нібы май ды зьвініць ўбубяны.
Я ня ведаю,—можа й Эльбрус
Бачу я у папахах сьнягоў,
Або можа здалёку гляджу
На срабрысты туман тапалёў...
Ой, як добра
па скалах
прайсьці,

Радасьць сэрца расплэскаць у сум,
Васількі дум ў граніт заплясьці
і граніт—

ў васількі

родных дум...

Твае словы ў сэрцы ня згінуць
— Комсамольцу пазбыцца жуды...

Ах, ты-ж, Нінка,

лясьністая Нінка,—

„Апанент“ комсамольскай журбы.

Сэрца ласкай вішнёваю плэскае,

Каласіцца жытнёвай журбой,—

Ах, з табой і сівыя уцёсы

Зажартуюць сваёй сівізной.

Беларусь!

Я табе ня здрадзіў

Ды і песьні сваёй не зманіў,—

Не зважай, што на палкім Каўказе

Я яе, як цябе, палюбіў...

Залучынілася песьняй кроў,—

Мне і тут без Беларусі цесна!

Беларусь!

Табе пішу я

проста,

З прывітаньнем—

пасылаю песьні!

Беларусь! Цябе пяю малітвай,

Палкаю малітвай Шамільляна,

Дзікаю, як бег джыгітаў,

Ласкавай, як шаль ды з Харасана.
Беларусь!

Я на палкім Каўказе,
Дзе сіней, чым на Захадзе, дні,
Беларусь! Я табе ня здрадзіў
Ды і песьні сваёй не зманіў...

Добра, добра на сівым Каўказе
Плэскаць сэрца кудлатаю песьняю.
Але скроні зачыніш,—адразу
Ў сэрцы

новыя

песьні—

узвесьняць!

Міг...

І сэрца ў лапцюжнай кавылі,
Ў ціхім рокаце песьні мінулае.
Хай паны мне на целе застылі
Сіняй ранай вінтоўкі сутулае.
Хай ўсе нэрвы агнямі прапалены
І цыгаркай пракураны лёгкія,
Дні, зьвінячыя голасам Сталіна,
Ў сэрцы сінімі грозамі плэснулі.

Помніш—ветры падулі, як
Мяцелі...

Помніш—песьні мінулыя
Пелі...

„А ў полі—вярба,
Пад вярбой—вада,

Там хадзіла, там гуляла
Дзеўка малада...
...дзеўка малада,
а ў полі—вярба“...

Па гарах кавыля перапеў...
Ой, кавыль, ты мінулым—
Званчэй
Вей. .

„Перапел, шэранькі перапел,
Ой, што-ж так сумна табе“...
Так...

— З далёкіх і сініх аколіц
Успамінаў далёкіх пабед
Шлю паклон, Беларусь, табе—
Ў пояс

І шаўковыя песьні табе.
Па гарах кавыля перапеў...
Ой, кавыль, ты мінулым—
Званчэй
Вей!

„Перапел, шэранькі перапел,
Ой, што-ж так сумна табе?“

Лазарэт...
Ноч шаўковая.
Месяц.

Бяздоньне.
Вецер верш кучаравіць ў грудзёх.
Ночы срэбныя звоняць ў пагоні,
Захіляе мінулыя дні...

Толькі верш серабрыцца зарніцай
Ды ад жару радкі агнявей...
І ўспаміны чамусьці крыніцаць
Над краінай
лясьністай
маей!

У Беларусі
жыты русы,
Песенныя ўсплёскі,
Сьвецяць зоры
ў чорным боры,
Ў боры чорным
зоры
Заранеюць,
рдзеюць,
рэюць
Над саснамі снамі...
Ой, журуся,
ў Беларусь я
Песьняю імчуся.
Васількамі,
сьцебялькамі
Ў песьні заплятуся.

Я замарыў...

Мілай песьняй зажурыўся.

Сонца раніцы на песьню палі росы...
Ў лазарэце і ў лахмоццях тут сябры ўсе,
Ў лазарэце ўсе таварышы—ды й проста.
І сягонья прынясьлі дый кінулі.

Толькі мы цыгаркай угасьцілі,—
Гэта-ж ты была, таварыш Ніна,
Маладая і зусім бяз сілы.

Добра, добра на сівым Каўказе
Плёскаць сэрца кудлатаю песняю,
Але скроні зачыніш—адразу
У сэрцы

новыя

песні—

ўзьвесьняць!

Дзесьці бацька, сівы бацька
Зацяпліў лучыну сьветам,—
Хоча сівы бацька бачыць,
Як блукае сын па сьвеце.

Сьпяць палі,

Їмжаць туманы...

Цьмянай мятай

Пахнуць сьцежкі.

На калені словы стануць:
Ці адзін сын вочы зьмежыў?
Сэрцам

і думкай

з ім зьвязаны—

Ты ня сумуй, сівы дзед,
Помнікі словамі казаны
І кавылём да іх сьлед...

І ёсьць у іншых

Свая радасьць...

У дзеда ёсьць—

Журба!..

Імжыць яна

туманным

крокам

адна...

Ой, як айцу сьпяяць пра сына?

Ой, як скажу?..

Люблю:

штандар-туман над гаем,

Люблю—

журбу...

Твае словы ў сэрцы ня згінуць

—Комсамольцу пазбыцца жуды

Ах, ты-ж, Нінка,

лясьністая Нінка,—

„Апанент“ комсамольскай журбы.

Вось таму я мінулым і ўзьвесьніў,

На паклон да цябе іду,—

Ну і можа журліваю песьняй

Я пра радасьць пявучай скажу.

Сэрцу,

сэрцу сягонья так цесна,

Песьняй сэрца сягонья я выпяю.—

Ой, журба заплялася у песьню,

Чорнакудрую песьню маю.

Былі ночы чарней за пучыну,

Былі зоркі сьвятлей серабра...

Закахалася сэрца дзяўчыны—

Чорнакудрая радасьць мая!

Чорнакудрая радасьць аколiцы,

Васільковых напеўных палёў,

Шоўкатканы свой сьпеў, комсамолка,

На паклон да цябе я прывёў!

დ. ადღველ

1994 გ.

1964 გ.

ცანა 20 კაპ.

80000002730659